

Calluna

37(3) 2020

Calluna

ÅRG. 37 2020 NR 3
ISSN 2000-2335

Utgiven i samarbete mellan

VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING och
BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG

Redaktör: Birgitta Herloff Ansvarig utgivare: Birgitta Lindqvist

Redaktionskommitté: Eva Andersson, Evastina Blomgren, Kurt-Anders Johansson, Michael Johansson, Erik Ljungstrand

VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING

Bankgiro: 5155-4400 Årsavgift: 150 kr

Adress: c/o Studieförbundet Göteborg-
Sjuhärad
Yxhammarsgatan 8-10 503 31 Borås

Hemsida: <http://vbotaniskaforening.se>

E-post: info@vbotaniskaforening.se

STYRELSE:

Ordf: **Birgitta Lindqvist**
Forbondegatan 27 462 41 Vänersborg
0701-736214
birgitta.lindqvist97@gmail.com

V ordf: **Lennart Sundh, SUNDH MILJÖ**
Odengatan 24 C 521 46 Falköping
0709-667959 hem: 0515-16759
sundh.miljo@telia.com

Sekr: **Peter Laudon**
Ryttaregårdsvägen 14 532 73 Varnhem
0511-60586 / 0706-520911
peterlaudon1@gmail.com

Kassör: **Olof Janson**
Kårtorp 1 533 97 Götene
0511-53026, 53016 / 0705-690386

Övriga: **Gösta Börjesson**
Dammgatan 10 566 32 Habo
036-40611 / 0705-957096
gosta.borjesson@telia.com

Rolf-Göran Carlsson
Södra Bergvägen 13 541 31 Skövde
0500-471411 / 0705-713435
rolf-goran.carlsson@telia.com

Kurt-Anders Johansson
Henrik Gjutares gata 36 B 541 45 Skövde
0500-411780 / 0706-301736
johansson.kurt-anders@telia.com

Michael Johansson
Bodagatan 27 507 42 Borås
0704-552247 / 0723-184581
ambrosia20@live.se

Erik Ljungstrand (se högerspalten)
Enar Sahlin (se högerspalten)

BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG

Plusgiro: 52 41 55-9 Årsavgift: 150 kr

Adress: Botanhuset
Box 461 405 30 Göteborg

Hemsida: <http://www.bfig.se>

E-post: botaniska.foreningen@bfig.se

STYRELSE:

Ordf: **Aimon Niklasson**
Trolltjärn 18 436 40 Askim
0736-254461
aimon@bahnhof.se

V ordf: **Börje Wernersson**
Heljereds Byväg 13 428 36 Källered
0737-255678
borje.wernersson@gmail.com

Sekr: **Erik Ljungstrand**
Järkholmsvägen, pl 614 436 56 Hovås
0708-559628

V sekr: **Johan Grudemo**
Majstångsgatan 10 414 72 Göteborg
031-7151818 / 0725-032320
johan@kitas.se

Kassör: **Sören Svensson**
Båtsman Gräs gata 11 422 57 Hisings Backa
031-523865 / 0703-222403
soren.svensson@mbox303.tele2.se

Övriga: **Ragnhild Crawford**
Önneröd 150 442 72 Kärna
0303-226123 / 0766-226123
ragnhild.neil.crawford@gmail.com

Claes Gustafsson
Storesandsvägen 7 430 82 Donsö
0703-210641
claes.gustafsson@bioenv.gu.se

Enar Sahlin
Ekegränden 2 438 53 Hindås
0301-10848 / 0706-604919
enar.sahlin@telia.com

Staffan Wall
Gibraltargatan 44 412 58 Göteborg
031-160560 / 0766-346240
staffanwall195@gmail.com

Rapportmottagare: Lennart Sundh

Floraväktarsamordnare: Michael Johansson, Enar Sahlin

Ekursionskommitté: Peter Laudon, Erik Ljungstrand

Hemsidesansvarig: Lennart Sundh

Botanik i Väst-ansvarig: Lennart Sundh

Floraväktarsamordnare: Enar Sahlin

Ekursionskommitté: Eva Andersson, Johan Ennerfelt,

Johan Grudemo, Lars Johnson, Erik Ljungstrand

Eftersitskommitté: Stina Andersson, Gunilla Tochtermann

Hemsidesansvarig: Aimon Niklasson

Botanik i Väst-ansvarig: Börje Wernersson

Ordföranden i VBF har ordet

Birgitta Lindqvist

Forbondegatan 27, 462 41 Vänersborg, birgitta.lindqvist97@gmail.com

Corona, corona, corona! Det har väl knappt kunnat undgå någon. Ända sedan mars månad (och tidigare) har vi hört på nyheter eller läst i media om coronaläget i Sverige och hela världen. Det har drabbat hela samhällen och påverkat världsekonomin.

Viruset har kommit in genom resenärer som varit utomlands och smugit sig in på bland annat våra äldreboenden. Tyvärr har många dött. Skyddsutrustning har saknats. Sjukvården har fått slita ont utan återhämtning och välbehövlig vila. Folkhälsomyndighetens råd har nog ändå lett till att kurvan inte blivit alltför hög. Men sjukvårdens personal var och är fortfarande våra stora hjältar. Tack och lov har i skrivandets stund, i slutet av juli, kurvan planats ut rejält. Men vi vet ännu inte om eller när det kommer en extra virusvåg.

Tyvärr har vi fått ställa in alla exkursioner och möten fram tills nu. Men förhoppningsvis kommer en del exkursioner att genomföras i höst. Vi får se om vårt årsmöte i Limmared blivit av, annars läggs det till nästa vår. För regelbunden information om vad som händer, håll koll på våra hemsidor och facebook!

Det fina programmet som exkursionskommittén lade fram kan förhoppningsvis flyttas fram till nästa år och kanske underlätta dess arbete inför nästa säsong.

Långresorna blev ju inte heller av i år. Jag hade gärna velat komma med till Abisko. Men nu får alla som längtar dit trösta sig med att njuta digitalt av Eva Anderssons bilder från Abisko 2011 på nätet under evasvandring.se.

Covid 19 har verkligen påverkat oss alla. Kan det då komma något positivt ut detta? Ja, jag hoppas och tror det.

Fler människor har tagit sig ut till naturen, det märks väl på de fulla parkeringsplatserna, för att slippa trängas i stan. Många har arbetat med trädgårdsprojekt. Min man och jag har ägnat många timmar i vår trädgård åt odling i växthus och land samt anläggning av en liten äng.

På många ställen i världen har luften blivit klarare. Produktionen har legat på låg nivå, flyget har minskat rejält. På gott och ont. Många får kämpa för överlevnad.

Men vi har fått stanna upp och tänka efter vad som är viktigast här i livet. Det gäller att hitta en balans mellan människor, djur och växter för att alla ska må bra, ett samspel. Idag utnyttjar vi jordens resurser alldeles för mycket.

Men man blir glad varje gång man går ut i trädgården eller vandrar i naturen. När vi fortfarande kan njuta av allt liv som finns där. Naturen är fantastisk! Den måste vi vara rädda om.

En annan viktig aspekt är att ur krisen växer medmänskligheten upp. Många har visat hjälpsamhet och omtanke, kreativiteten har frodats. Men tyvärr har en del känt sig ensamma då vi inte kunnat mötas på vanligt sätt och krama om varandra.

Min förhoppning är att vi alla ska hålla oss friska, se fram emot en härlig höst och en ny spännande säsong utan underliga virus.

Sköt om er och var rädda om varandra!

Angående höstens verksamhet

När detta skrivs i början på augusti har antalet sjukhusvårdade och döda på grund av corona-virus fortsatt att sjunka, men smittoläget i samhället och immunitetsläget är fortfarande mycket oklart. Situationen ute i världen är mycket oroväckande oavsett om man kallar det andra vågen eller fortsatt klustervis framfart. Resandet från andra länder har inte upphört och kan förväntas ta fart efter sommaren om inte nya restriktioner införs. Folkhälsomyndighetens senaste redovisning den 30 juli ger vid handen att man fram till 31 december vill att alla som kan arbetar hemma och begränsar resor med kommunala färdmedel så mycket som möjligt. Man anger att man fortsatt bör begränsa sammankomster och speciellt för personer 70+ och i riskgrupper att avstå från deltagande. Myndigheten förväntar sig att man under vinterhalvåret får en ökning igen, men att denna kan begränsas under förutsättning att vi fortsatt följer de allmänna råden, som vid detta laget är välkända.

Utifrån detta läge har styrelsen för Botaniska Föreningen i Göteborg beslutat att inte ha några inomhussammankomster under hösten fram till jul, då nytt ställningstagande görs. Eventuella föreläsningar under nästa vår kan i så fall presenteras i årets sista Calluna.

Vårt årsmöte ställdes in på grund av den då pågående pandemin och kan komma att skjutas till kommande års stadgade tid i april månad om inte det epidemiologiska läget oväntat förändras.

Höstens fortsatta exkursioner planeras att genomföras, men med de restriktioner som nedan beskrivs i sex punkter.

Utöver de höstexkursioner som annonserades i Calluna nr 1 2020 är ytterligare en exkursion inplanerad:

Lördag 10 oktober: Heldag då vi tittar på minst nio **jordstjärnearter** under ledning av *Olof Janson*. Vi studerar dessa spektakulära svampar både i mera naturliga (kalkbarrskog) och mer eller mindre kulturpåverkade (betesmark, trädgård) miljöer. Samling vid Kinne-Vedums kyrka kl. 9:00, avslutning i "Kanaans land" d.v.s. Norra Lundby socken ca kl. 18:00. Anmälan senast 8 oktober till Johan Grudemo (då samling kl. 6:45 vid Botanhuset). Samarrangemang med Götene-Kinneulle Naturskyddsforening och Göteborgs Svampklubb.

För att en eventuell exkursion skall kunna genomföras krävs följande

1. Vi måste ha anmälan från alla så vi vet deltagarantalet
2. Distansering gäller även utomhus under exkursionen
3. Känner man sig det minsta sjuk skall man inte delta
4. Äldre och de som tillhör riskgrupper avråds från att delta
5. Samåkning utanför familj avråds
6. Ledaren skall inte känna sig tvingad på grund av tidigare överenskommelse.

Trots detta är det förstas viktigt att om möjligt vara ute och gärna botanisera och även floravårda. Facebook-gruppen Botanik i Väst har en livlig aktivitet och är öppen för alla med Internet. Samla gärna icke fridlysta växter du inte kan namnet på så kan du säkert få dem bestämda vid kommande bestämningskvällar. Följ rådet som Kerstin Ekmans boktitel anger: *Se blomman*.

Aimon Niklasson ordförande BFiG

På jubileumsfesten i december 2019 presenterades en rad gamla medlemmar i Botaniska Föreningen i Göteborg. I förra numret av Calluna fick vi ta del av Enar Sahlins möte med Harald Fries. Här nedan får vi möta föreningens första kvinnliga medlem. Bilderna är hämtade från artiklar på Internet.

Från botanik till konsthantverk

Sören Svensson (text)

Båtsman Grås gata 11, 422 57 Hisings Backa, soren.svensson@mbox303.tele2.se

Den 19 december 1919 bildades Botaniska Föreningen i Göteborg av 25 herrar. Troligen vid föreningens andra möte i januari 1920 invaldes den första kvinnan: Emma Jacobsson-Stiasny.

Vem var denna Emma? Jo, hon föddes i Wien år 1883 som dotter till en judisk handsckfabrikant. När hon berättade för sin far att hon ville studera och då särskilt konsthistoria, så tyckte han inte att det var något bra förslag. Han lyckades dock inte övertala henne, så han bad familjens gode vän psykoanalytikern Sigmund Freud om hjälp. Det gick heller inte bra, utan Sigmund förklarade för fadern att det inte gick att påverka Emma, så bäst var att hon fick gå sin egen väg.

Emma hade en barndomsvän, den blivande kärnfysikern Lise Meitner, som också hade en stark vilja och som fick känna av trycket från borgerliga ideal på flickor. Lises handarbetslärarinna fäste ett anslag på hennes skolryggsäck: "Diese Mädchen soll man zuhause das Stricken beibringen" (Denna flicka måste man lära att sticka i hemmet).

Emma började på en konstskola, men märkte efter en tid att hennes talang inte skulle räcka till för ett liv som konstnär. Hon började därför studera botanik på universitetet. 1907 disputerade hon i Wien på en avhandling: *Über die xerophile Anpassung im Blattbau einiger socotranischer Endemismen* (Om den

xerofila anpassningen i bladbyggnaden hos vissa sokotraniska endemer). Sokotra är en ögrupp som ligger närmast Somalia, men tillhör Jemen. Den är något större än Gotland och har ett extremt ökenklimat. Ungefär 300 av öns 800 växtarter är endemer. Emma besökte inte själv ön. På den tiden var det normal praxis att unga doktorander skrev sina avhandlingar på grundval av ”exotiskt” växtmaterial insamlat av andra. För övrigt disputerade Carl Skottsberg i Uppsala också år 1907.

År 1908 träffades Emma och Malte Jacobsson, en ung svensk student, i Berlin. De gifte sig 1912 och flyttade då till Göteborg, där Malte hade fått arbete vid Göteborgs högskola. På grund av sociala normer kunde Emma inte fortsätta med en akademisk karriär. Hon skrev dock några vetenskapliga rapporter under 1910-talet: *Die Spezielle Embryologie der Gattung Sempervivum Vergleich zu den Befunden bei den anderen Rosales* (Den speciella embryologin inom släktet Sempervivum jämförd med resultaten från andra Rosales, 1913) och *Versuch einer phylogenetischen Verwertung der Endosperm- und Haustorialbildung bei den Angiospermen* (Försök till en fylogenetisk användning av endosperm- och haustoriebildningen hos angiospermerna, 1914). Enligt dottern förstod familjen att det var slut med botaniken när modern sålde sitt mikroskop till Botaniska trädgården. I stället gick hon över till att studera konstvetenskap, vilket resulterade i rapporterna *Formprobleme der antiken Kunst* (Den antika konstens formproblem, 1931) och *Typus und Individuum in der antiken Kunst* (Typ och individ i den antika konsten, 1934).

Under första världskriget blev det kris i den svenska stenindustrin när all export upphörde. Arbetslöshetskommissionen skapades för att ordna nödhjälsarbeten med

bland annat väg- och brobyggen i så kallade AK-arbeten. I början av 1930-talet blev det åter kris med stor arbetslöshet.

Emmas make Malte blev 1934 utsedd till landshövding. 1935 följde makarna Jacobsson med kronprinsparet Gustaf Adolf och Louise på en resa i Bohuslän när kronprinsen bland annat invigde AK-arbetet Sotekanalen.

1936 uppsöktes landshövdingenskan av två kvinnor från Fågelviken på Härnässet mellan Åbyfjorden och Brofjorden. Det var ett samhälle hårt drabbat av nedgången i stenindustrin. Fanns det något arbete som kunde utföras av kvinnor i hemmet? Man började med juldekorationer och tygdjur och gick sedan över till omöstrade sockor och vantar. 1939 startade Emma föreningen Bohus Stickning. Man ordnade kurser för stickerskor i mellersta och norra Bohuslän för att skapa plagg (tröja, kofta, jumper, mössa, basker, halsduk, scarf, väst, herrslipover) med nyskapade färgade mönster av högsta kvalitet. Emma införde även stenhård kontroll av garner med ull från får och angora från kanin. Som mest arbetade 870 stickerskor för Bohus Stickning år 1947. De färdiga produkterna skickades via ombud till landshövdingeresidenset i Göteborg. Tillbaka skickades garn, mallar, stickbeskrivningar och remsor från Emma till varje stickerska med omdömen. De felaktiga plaggen betalades sämre.

1950 avgick Malte Jacobsson som landshövding och samma år skildes makarna. Lokalen för Bohus Stickning fick då flyttas till Ängemarken 8 på Guldheden.

Under 1950-talet stod Bohus Stickning på topp. Plaggen såldes i Danmark, England, Schweiz, Mexico, Brittiska Västindien, Kanada och USA. Varumärket var starkt. Amerikabåtar med dollarturister på besök i Göteborg och Stockholm visade

stort köpintresse. Bland kunderna fanns Helena Rubinstein, Juliette Gréco, Ingrid Bergman, Eartha Kitt, Grace av Monaco och Barbro ”Bang” Alving. Plaggen utvecklades till att bli rena lyxartiklar. Under 1950-talet kostade hos NK i Stockholm en kofta av ull 400 kr och en kofta i angora 525 kr. Det motsvarar i dag ungefär 5 000 kr resp. 6 500 kr. Samtidigt var stickerskorna lågavlönade. 1941 var lönen för en stickad kofta 10 kr och 1968 56 kr.

Emma var en driven entreprenör och projektledare, både designer, medarbetare och affärskvinna. Hon utvecklade Bohus Stickning från nödhjälpsarbete till konsthantverk. När världen förändrades på 1960-talet med andra arbetsmöjligheter för stickerskorna, maskinstickade plagg, slit-och-slängkulturen och ingen ersättare till sig själv, så fick Emma stänga ner Bohus Stickning 1969 efter trettio år.

Emma Jacobsson avled 1977. Göteborgs kulturnämnd hedrade år 2015 Emma genom att ge namnet Emma Jacobssons Trappor till den led som går mellan Chalmersplatsen och Landala egna hem. Maken Malte har också fått ge sitt namn till Malte Jacobssons Gångväg, som löper parallellt med Sven Hultins gata vid Chalmers. Makarna Jacobsson bodde en tid i Landala egna hem.

Via Bohusläns museum i Uddevalla är det numera möjligt att återigen beställa Bohus Sticknings stickpaket.

Fynd av björnrot och violkungsljus i Göteborgstrakten

Mathias Theander (text och foton)

Trollrunan 216, 423 46 Torslanda, mathias.theander72@gmail.com

Som corona-permitterad gavs jag under våren tillfälle att vistas mer ute i markerna än i vanliga fall. Maj månad är bråda dagar i Torslandaviken som i år även bjöd på en ny fågelart för Sverige, orientpipare *Charadrius veredus*. Men utöver intressanta fågelobservationer kan man också finna en hel del växter, i synnerhet buskar som klarar igenväxningen bättre än örterna.

I mitten av maj gick jag runt dungen mellan Flatholmen och Torsholmen i syfte att få syn på / höra någon nyanländ flugsnappare. Jag lämnade gångvägen och följde dungen sydsida, och noterade en för mig okänd växt på en mindre jordkulle.

Växten påminde om dill med sina smala linjära bladflikar men den var betydligt tätare, med ett mer busklikat växtsätt. Jag tog ett par bilder med mobiltelefonen och prövade appen PlantNet och första träffen, med bra konfidens, var björnrot *Meum athamanticum*. Även om man inte alltid kan lita på dylika appar så kan de ge snabb vägledning till korrekt artbestämning. En insamlad kvist gav ytterligare vägledning då den hade kryddig doft, lite som curry eller mandarinskal, vilket stämde bra för björnrot.

Björnroten är endast tillfällig i Sverige och fynden i Västsverige är mycket sparsamma. I vilt tillstånd förekommer björnroten i centrala och västra Europas bergstrakter. I Norden har den sedan länge

odlats som medicinalväxt då hela växten, både blad och rot är ätbara. I nutiden är den inte så vanlig som kryddväxt, troligtvis för att den tar god tid på sig att bygga upp rotsystem och ge stora plantor. Plantan i Torslandaviken bör därmed ha funnits på platsen ett bra tag vilket talar för att den har kommit med jorden som använts då utfyllnaden av denna del av viken utfördes.

Björnrot *Meum athamanticum*.

Någon vecka senare, i slutet av maj, hade jag vägarna förbi Lärje komposteringsanläggning. Syftet med stoppet var att uppsöka kända lokaler för diverse kvarstående ruderväxter. Jag återfann bland annat ungersk syren *Syringa josikaea*, finnslide *Aconogonon × fennicum* och mannaask *Fraxinus ornus* i området utanför anläggningen. Jag letade vidare efter vildtulpan *Tulipa sylvestris* som noterats på vallen mot anläggningen men det var nog väl sent på säsongen för att finna den bland andra höga örter. I södra ändan av anläggningen tar vallen slut och man kommer fram till staketet runt anläggningen. Innanför fanns en damm och stora jordvallar med mycket sparsam växtlighet. I det närmsta hörnet stod dock en reslig

planta med stora violetta blommor. Jag anade att det kunde vara ett av de ovanligare kungsljusen. Efter att Erik Ljungstrand sett bilder på växten konstaterade han att det var violkungsljus *Verbascum phoeniceum*. Violkungsljus växer vilt närmast i södra Tyskland och sedan vidare österut mot Mellanöstern. I Sverige är den endast tillfällig och då oftast på något sätt förvildad från odlingar. Arten är inte tidigare rapporterad i Artportalen från Göteborg, men i Bohusläns Flora finns en notering om ett fynd från Backa 1949.

Citerad litteratur

Blomgren, E., Falk, E. & Herloff, B. 2011. Bohusläns Flora

Björnrot *Meum athamanticum* i knopp.

Violkungsljus *Verbascum phoeniceum*.

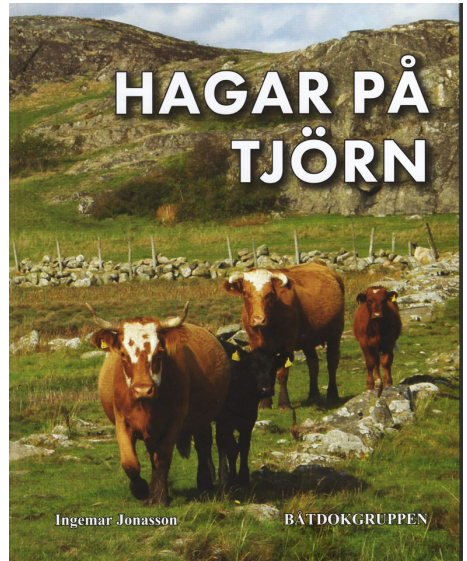
Åter till Tjörn

Ingemar Jonasson har i år kommit ut med sin tredje bok om Tjörn. *Tjörn landskap, växter* (2009) och *Ett år på Tjörn* (2011) följs nu av *Hagar på Tjörn* (2020). Liksom sina två föregångare domineras *Hagar på Tjörn* av Ingemars suveräna foton och andra fina bilder. Texterna är kortfattade och informativa.

Något gick snett i produktionsprocessen utan Ingemars förskyllan. Vissa delar föll bort och korrigeringar missades. Så saknas en karta med de beskrivna hagarnas belägenhet på Tjörn och ett avsnitt om bevarande och restaurering av hagar. Detta avsnitt och kartan har Ingemar lagt ut på Facebook, varifrån de kan laddas ner. Dessa missar förtar dock inte intrycket av en – som vanligt av Ingemars hand – mycket vacker och läsvärd bok, som kan köpas via Adlibris eller Bokus på nätet.

År 1989 genomförde Svante Hultengren, på Länsstyrelsens uppdrag, en naturvårdsinventering av ängar och hagar på Tjörn. Under fjorton dagar cyklade han runt på ön och inventerade 123 olika hagar och ängar. Närmare trettio år senare, 2018, besökte Ingemar 63 av Svantes lokaler. I boken presenteras 35 av dessa. De av Ingemar valda lokalerna presenteras var för sig på ett, eller i de flesta fall flera, uppslag. Här finns en kortfattad beskrivning av lokalen, foton och teckningar av landskap och växter (och en och annan fågel och insekt) samt en tabell.

I tabellerna redovisas bland annat hävd, slätter- och betesindikatorer (det vill säga de hävdgynnade arterna), övriga notervärda växter i omgivningen och en allmän beskrivning av respektive lokal 1989 och 2018. Ängarna och hagarna indelades av

Svante i klasser med 1 som högsta värdeklass. I klass 1 återfanns sju lokaler, i klass 2 sexton och i klass 3 sex (i övriga sex fall angavs ingen klass). Ingemar har inte gjort någon ny klassindelning men man förstår av texterna att flera lokaler borde flyttas ner ett snäpp.

År 1989 noterade Svante att två, av de här redovisade 35 lokalerna, var ohävdade. År 2018 noterade Ingemar att elva lokaler inte hävdades. Vid Svantes inventering betades 22 hagar av nöt mot 14 vid Ingemars besök. Ett tiotal betades vid bägge tillfällena av häst och några av får. Den minskande hävden på Tjörn (och i resten av Sverige) innebär att många ängar och hagar växer igen och att de betesgynnade arterna hamnar på rödlistan: backtimjan, slättergubbe, ängsnattviol, granspira...

Hagar på Tjörn inleds med ett antal intressanta kapitel exempelvis ”Hagarnas och betesmarkernas historia”, ”Boskap öar berg”, ”Småskalighet och mångsyssleri”, ”Hagarnas växter” och ”Ädelmaskrosor i hagarna”. Men främst ser jag boken som en utflyktsguide. I Evastina Blomgrens, Eva Falks och Ingemar Jonassons *Botaniska utflykter i Bohuslän* (2006) finns en ängs- och hagmark, Breddalen – Säby ö, som också återfinns i *Hagar på Tjörn*. I och med Ingemars bok finns nu ytterligare

34 utflyktsmål. Passa på att besöka en och annan hage så länge det finns någon kvar.

Förhoppningsvis kommer det småskaliga gamla odlingslandskapet på Tjörn att leva vidare ett bra tag. Situationen på Tjörn är än så länge bättre än på de flesta andra håll i Sverige.

Många av de finaste hagarna betas av nöt och förblir därför kanske oåtkomliga för dem som, i likhet med Kurt Olsson, lider av koskräck.

Birgitta Herloff

Börjes blomkluringar

Snus är-en-pris
 Hellre mykorrhiza än mycket pizza
 Hellre långresa till Asien än Orientglim-t
 Cement är hållbarare än mur-senap
 Hellre fjällbrud än ingen fjälla

Börjes växtnötter

Vilka växter är det här undrar Börje Wernersson. Svar finns på sidan 16.

Vinterur
 Ursnygga
 Snille
 Morgonluva
 Dumlekompis

Gården Ängen återinventerad

Ingemar Jonasson (text och bild)

Berglärkan 55, 426 69 Västra Frölunda, ingemar@berglarkan.se

Väster om Tjörn, på Herrön, längst ut mot Västerhavet, ligger gården Ängen, ett typiskt bohuslänskt småbruk. Bohusläns sprickdalar, fyllda av olika sediment, har här skapat den mosaik av små brukningsenheter som är så typisk för jordbruket i landskapet. Åkermarken ligger i en utvidgning av en större, nord-sydgående sprickdal, och på ömse sidor av denna dal finns slättermarker av olika typ och utseende.

Ängslostas i en av gårdens ängsmarker.

Ett avsnitt av gården Ängens inägor. Man ser närmast en markväg, därefter en liten slätteräng och längre bort åkrar med olika grödor och några av gårdsbyggnaderna. Betesmarkerna låg i de omgivande bergen.

Jordmånen är olika slag av svallsediment, ofta innehållande skalgrus. På flera ställen finns skalsand, gynnsam för en artrik flora, ofta med stora rariteter.

Det här, tillsammans med en obruten, äldre tids skötsel av markerna, har skapat en osedvanligt rik flora, framför allt i hemmanets slättermarker, med arter som krissla, ängsnycklar, kärknipprot, gräsull, kärrspira, hartmansstarr, ängslostas, korskovall och ormtunga. Ängslostas, numera nästan bara kvar på Tjörn i hela Norden, finns i gårdens alla ängar, i en äng med uppskattade 125 000 exemplar. Framför allt är emellertid ängsmarkerna ovanligt vackra och färgrika på försommaren, med

Gunilla Almered Olsson, Lasse Johnson och Roland Olin. Den sistnämnde, numera pensionerad, var tidigare starkt engagerad i Ängen och dess skötsel genom sin arbetsgivare, Väst kuststiftelsen.

till exempel mängder av höskallra och gullvivor. I bergen och ute vid kusten kan man hitta ljugögontröst, safsa (!), klotgräs, prickstarr och på ett ställe ramslök.

Min fru och jag upptäckte tidigt Ängens botaniska skatter och vi pratade ibland med Ragnar, ett av de tre syskon som tillsammans drev gården. Bland annat berättade Ragnar om den tur som den stora, tunga bleckflaskan med sitt mjölkinnehåll gjorde till mejeriet varje dag: rodd över två öppna vatten i alla sorters väder och därmed mellan dragning på kärra på småvägar.

Så småningom upptäcktes den artrika gården i vidare botaniska kretsar. Den unga botanisten Gunilla Olsson berättar om detta i Riksantikvarieämbetets och

Statens historiska museers rapport *Herrön levande odlingslandskap*: ”Av en slump eller driven av en vag föraning om intressant möte besökte jag för första gången Herrön den 1 augusti 1979. Det var en sällsam upplevelse av illustrerad kulturhistoria! Här låg framför mig ett levande odlingslandskap med skärgårdsnaturens alla kännetecken. Det var som att stiga in i ett 30-talsfotografi och jag visste med ens att ett liknande, välhävdad odlingslandskap inte någon annanstans fanns kvar i Bohuslän.”

Gunilla drog då, 1980, samman ett antal forskare med olika inriktning, som under en vecka bodde på plats och inventerade gården och dess marker i olika avseenden, samtidigt som de frågade ut gårdens brukare, Asta, Erik och Ragnar om skötsel, historia, arbetsinsatser under året och annat. Resultatet sammanställdes i den rapport som nämnts ovan.

Information inför inventeringen innanför Rörviken. I bakgrunden ser man den skarpa gränsen mellan den torrare och den fuktigare delen av ängen. Från vänster: Lasse Johnson, Jonny Andersson, Roger Svensson, Tore Mattsson, Olle Molander, Evastina Blomgren och Inger Olausson.

Strax efter Herrö-projektet blev Gunilla professor i Trondheim. Jag ville fråga henne om något i projektets rapport och försökte nå henne i Trondheim på telefon. Av någon anledning lyckades inte detta. I stället var det hon som ringde mig, 35 år senare, för några månader sedan. Hon var nu pensionerad, tillbaka till Västkusten, och ville så snart som möjligt förverkliga en gammal dröm: att återse gården Ängens vackra marker och se om något hade förändrats.

Nu ville hon ha hjälp med att hitta ett antal botanister för en förnyad undersökning av Ängens olika miljöer och de bryn, renar och andra gräsmarker som besökts och inventerats 1980.

För mig var det inte svårt att hitta sådana efter det mångåriga arbete som 2011 resulterade i en Bohusflora, och förvåntansfulla tog vi oss ut till Ängen, Gunilla Almered Olsson, Roger Svensson, botanist från Uppsala och med redan 1980, Erik Ljungstrand, Tore Mattsson, Olle Molander, Jonny Andersson, Evastina Blomgren, Lasse Johnson, Inger Olausson och jag själv. Vi inventerade under tre

Lasse Johnson, Gunilla Almered Olsson och Roland Olin ser ut mot en av gårdens slätterängar.

Slätterlag vid Rörviksängen omkring 1920.

Nästan samma vy 19 juni 2020. I mitten av juni blommar ängen som bäst. Man ser höskallra och jungfru Marie nycklar.

intensiva dagar den 18-20 juli efter att en rekognoseringstur ägt rum den 24 juni.

Vi blev utkörda med båt till Herrön från Skärhamn av Uno Holmberg, Sibräcka. Uno är den som på ett fabulöst sätt skött gården Ängen och dess marker sedan 1993, det var när Ragnar, den siste i gårdens syskonskara, dog. Förutom markskötsel på det gamla sättet hinner han med att odla fram gamla, nu nästan försvunna åkerogräs, äldre grödor i jordbruket och dessutom en färgkavalkad av gamla

prydnadsväxter runt gårdsbyggnaderna, samtidigt som han på ett personligt sätt tar hand om de besökare som i ett ökande antal besöker de unika miljöerna. Han har också renoverat gårdens byggnader till ursprungligt skick och till och med lyckats få tillbaka några av mangårdsbyggnadens ursprungliga möbler. Från början var Uno framgångsrik konstruktör på Volvo men övergav företaget och blev jordbrukare sedan han träffat och gift sig med en tjörn flicka.

Utkomna till Ängen störtade vi oss raskt över våra inventeringsobjekt, slagna och oslagna slåtter- och betesmarker, bryn och renar. Sådant är ju så roligt, även spännande, en skattjakt av ädel klass. Det är nog de gamla samlargenerna som gör sig gällande. Mat- och kafferasterna avnjöts i Unos trädberså. Ett par gånger bjöd Uno på gårdens färskpotatis med sill och snaps, den senare serverad i små vackra kristallglas, till en mängd av tre, fyra aromatiska

Kafferast i Unos trädberså.

fingerborgar, lagom enbart för att förhöja livsandarna.

Gunilla har lovat en vetenskaplig artikel i Svensk Botanisk Tidskrift så småningom med redovisning, jämförelser och synpunkter på de båda inventeringarna med 35 års mellanrum. Vi väntar med spänning!

Tre av öns växtarter: hartmansstarr, krussilja ("krusfrö") och ängsnycklar.

Ruderatväxter vid Oljevägen – vallfibbla återfunnen i Sverige efter 48 år

Johan Grudemo (text och foton)

Majstångsgatan 10, 414 72 Göteborg, johan@kitas.se

Tidigt under våren 2020 hittade jag ett område som såg lovande ut för ruderatväxter. Det var längs Oljevägen som går utmed Rya skogs norra sida på Hisingen. Året innan hade Göteborg Energi gjort fjärrvärmearbeten och grävt upp området mellan vägen och cykelbanan. När de var klara täcktes området med bland annat bark och träbitar av okänt ursprung.

Redan tidigt på våren började det komma upp spridda växter. I början dominerades marken av bergbräsma *Cardamine hirsuta*, men allt eftersom våren gick kom nya växter upp. Många växter var vanliga arter och det gemensamma för de flesta var att de var förhållandevis storvuxna.

Vid besök den 25 maj hade många olika växter kommit upp. Ett par arter som då dominerade var svinmolke *Sonchus asper* och klofibbla *Crepis tectorum*. Det fanns dessutom en annan fibbleart som ännu inte blommade. Jag förslog till Erik Ljungstrand att det kanske var skånefibbla *Crepis biennis*, en art som inte är vanlig i Göteborgstrakten. Det var dock för tidigt för att säkert bestämma den.

I mitten av juni följde Erik med och tittade på området. Det hade då kommit upp betydligt fler växtarter, och eftersom Erik var med blev artlistan betydligt längre. Vi såg bland annat grådunört *Epilobium lamyi*, spenslig ullört *Logfia minima*, råttsvingel *Vulpia myuros*, lundelm *Elymus caninus*, sengröe *Poa palustris*, kärrgröe *P. trivialis*

Grådunört *Epilobium lamyi*.

Råttsvingel *Vulpia myuros*.

lis, kamomill *Matricaria recutita*, sareptanap *Brassica juncea* och hamnsenap *Sisymbrium altissimum*. Den osäkra fibblan var dock fortfarande obestämbär. För att kunna skilja mellan skånefibbla och vallfibbla *C. nicaeënsis* måste man ha mogna frön. Skånefibbla har längre frön med fler ribbor än vad vallfibbla har.

Dagen efter åkte jag tillbaka för att fotografera några av växterna och då hade jag turen att hitta ett ståtligt exemplar av klotullört *Filago vulgaris*. Den har bara påträffats en gång tidigare i Göteborgstrakten och det var av Elias Theodor Fries 1895 vid Färjenäs (Fries 1911), bara några hundra meter från den nu aktuella lokalen.

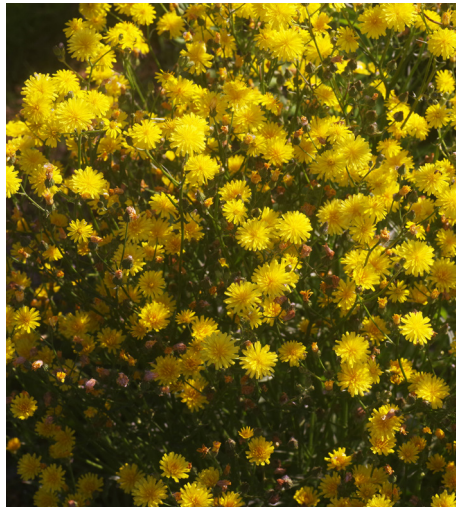
Lokalen vid Oljevägen besöktes sedan av botanister vid flera tillfällen och flera nya fynd gjordes allt eftersom andra arter växte upp. Bland annat hittades luddunört *Epilobium parviflorum*, kantdunört *E. tetragonum*, grendunört *E. roseum*, backdunört *E. collinum*, boerstånds *Senecio inaequidens*, smal käringtand *Lotus tenuis*, fikonmålla *Chenopodium ficifolium*, knytling *Herniaria glabra*, fliknäva *Geranium dissectum* och rättsvans *Myosurus minimus*. Tillsammans med vanligare dunörtsarter som amerikansk dunört *E. adenocaulon*, vit dunört *E. ciliatum*, bergdunört *E. montanum* och rosendunört *E. hirsutum* fanns i området nio av tolv av de i södra Sverige rimliga dunörtsarterna.

Vallfibblan kunde bestämmas säkert* först när Erik och jag besökte lokalen den 27 juni. Då hade en del plantor fått mogna frön. Vallfibbla är en art som är mycket ovanlig i Sverige. Det senaste trovärdiga

* Belägg från lokalen har granskats av Sveriges främste kompositkännare, professor Arne Anderberg vid Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm (S), som helt instämmer i Erik Ljungstrands artbestämning till vallfibbla *Crepis nicaeënsis*.

Klotullört *Filago vulgaris*.

Vallfibbla *Crepis nicaeënsis*.

spontana fyndet gjordes av Erik Almquist vid Saltarö på Värmdö 1972 (Jonsell & Svenson 2010).

Under sommaren kom området att domineras allt mer av kanadabinka *Erigeron canadensis*. Området hade under året en mycket rik ruderaflora och den totala artlistan omfattar betydligt flera arter än dem som nämns i denna artikel. Vi kan hoppas att en del av arterna, kanske vallfibblan och klotullörten, återkommer under nästa år.

Citerad litteratur

Fries, E.T. 1911: Några växtlokaler i Bohuslän och Göteborgstrakten. -- Bot. Not. [64](1): 39-49.

Jonsell, L. & Svenson, A. (m.fl.) 2010: Växtförteckning. -- i Jonsell, L. m.fl. (red.) 2010: Upplands flora: [144]-824.

Vallfibbla *Crepis nicaeënsis*.

Vallfibbla *Crepis nicaeënsis*, blad.

Vallfibbla *Crepis nicaeënsis*, frön.

Svar på Börjes växtnötter: snölocka, stensöta, kvickrot, dagdkåpa, humle.

Klotullört funnen i Varbergs kommun

Börje Wernersson¹ & Robert Knubb²

¹ Heljereds Byväg 13, 428 36 Källered, borje.wernersson@gmail.com

² Furulidsvägen 2, 432 96 Åskloster, rknb@live.se

Nyligen hittade Robert Knubb en riklig förekomst (>100 plantor) av klotullört i Ästad (Ästad vingård), belägen i Sibbarps socken ett par mil ONO om Tvååkers kyrkby i Varbergs kommun.

Vi återbesökte lokalen i mitten av juli för koordinattagning, fotografering och rapportering på Artportalen. Arten var spridd i en större, relativt nyanlagd rabatt och i angränsande gräsmattor.

Detta är det första bekräftade fyndet av klotullört i Varberg och det finns endast ett fåtal rapporterade fynd/lokaler av arten i Halland sedan 2000, flertalet från Särdal norr om Halmstad. Arten rapporterades första gången 1788 från Hasslöv i södra Halland av Osbeck och därefter 1929 av Söderberg. Äldre uppgifter från Halland utöver dessa saknas.

För ett tjugotal år sedan uppfattades arten som nästan utgången från Sverige, där den i äldre tider funnits framför allt i Skåne. Den senaste tioårsperioden har växten gjort ”come back”, speciellt i Skåne. Klotullört är en ettårig växt som blommar i juli-augusti och dess huvudsakliga utbredning är i centrala Europa ner till södra Italien, Storbritannien och södra Skandinavien.

Man kan fundera över vad som orsakat dess återkomst i södra Sverige. Varmare klimat och ändrade markförhållanden som gynnat spridningen av arten är de mest troliga förklaringarna enligt den nyligen rapporterade återinventeringen av florans i Skåne (Millora-projektet).

Förekomsten i Ästad skulle kunna förklaras av att frön kan ha kommit med de växter och den planteringsjord som användes när man anlade rabatterna. Fröna uppges kunna behålla sin grobarhet i jorden under lång tid och det har visat sig vara lätt att odla fram exemplar av klotullört. Arten kan ju också vara förbisedd trots sitt ganska speciella utseende. Klotullört är inte längre rödlistad beroende på att den är under spridning.

Detta fynd platsar som ”årets fynd” i Varbergs kommun.

Föryngringsförsök med mosippa i Habo

Gösta Börjeson (text)

Dammgatan 10, 566 32 Habo, gosta.borjeson@telia.com

Under 1970-talet fanns många rikliga lokaler med mosippa i Habo, speciellt inom häradsallmänningsens område på Hökensås (se "Floran i Habo kommun" s. 86 ff.). Därefter har både antalet lokaler och individ avtagit i snabb takt. Nu återstår endast cirka 10 % av förekomsterna från den tiden. Många idéer och försök har provats för att vända trenden.

Tord Ferm, som har en gård i södra kanten av Hökensås, har under några år lagt burar över de plantor som växer runt gården, och även samlat frön och drivit upp för att sedan plantera ut. Ett mindre område har bränts för att försöka gynna en föryngring. För fyra år sedan brändes ett större område av genom Länsstyrelsens försorg. Två delar av detta område inhägnades för att hindra djur att beta av eventuella uppkommande plantor. Tord ville så frön i dessa inhägnader och samtidigt göra försök med att optimera underlaget samt bevattning. Detta har han fått Länsstyrelsens tillåtelse till och det har nu pågått i ett par år.

I år frågade han om vi i Naturskyddsföreningen kunde hjälpa honom att så frön i tolv ytor som han gjort iordning i den ena inhägnaden. Efter ett besök på plats där han instruerade oss hur utsättningen av frön skulle gå till, åkte vi så ut och satte drygt 600 frön med cirka 50 stycken i varje yta. Varje frö placerades med pincett på angivet avstånd från varandra. Nu återstår att följa upp resultatet och förhoppningsvis får vi lära oss lite mer om artens optimala betingelser.

Mosippa i Habo 2020.

Foto: *Lars Olof Markstad*

Bränt område på Hökensås.

Foto: *Gösta Börjeson*

Tord Ferm instruerar.

Foto: *Arne Svensson*

Inhägnat område. Foto: Arne Svensson

Tord instruerar utsättning av frön.
Foto: Arne Svensson

Planterade frön av mosippa.
Foto: Arne Svensson

Plantering av frön på iordningställd yta.
Foto: Arne Svensson

Ask med frön av mosippa.
Foto: Gösta Börjeson

Askar med 600 frön färdiga att sättas ut.
Foto: Gösta Börjeson

Planterad planta från
2019.
Foto: Arne Svensson

Ovanlig Geum-hybrid?

Eva Andersson¹ (text och foton) & Erik Ljungstrand² (text)

¹ Båtsman Grås gata 22, 422 57 Hisings Backa, eva.beander@hotmail.com

² Järkholmsvägen, pl. 614, 436 56 Hovås

Mitt (Evas) föräldrahem, som jag har kvar, i Istorp i södra delen av Marks kommun, är ett tidigare torp som ligger vid vägdiket på den lilla vägen från Veddige till Istorp på södra sidan om Viskan. Min mamma hade en rad med röd nejlikrot *Geum coccineum* samt spireabuskar i slänten upp mot vägen från mina unga år och framöver. Slänten växte så småningom igen med bland annat vilda prästkragar och gräs på 1990-talet då hon blev äldre. Det har inte syntts till någon orange-röd nejlikrot där på många år. Humleblomster *G. rivale* finns i ödeängen nedom huset.

Förra året såg jag en gul humleblomsterliknande blomma i hörnet av ”gräsmattan” mot slänten i början av maj och tänkte att det var ett getingblomster, hybriden mellan humleblomster och nejlikrot *G. rivale* × *urbanum* men den försvann under gräsklipparen i ett obevakat ögonblick. Den kan mycket väl ha funnits där även tidigare år då jag sällan har gjort besök under våren.

I år har jag bevakat den bättre, det ser ut att vara flera plantor bredvid varandra. Jag tyckte att den såg så kraftig ut i blomman och skickade iväg ett kort till Erik Ljungstrand. Han blev intresserad och tyckte inte riktigt att det stämde med getingblomster och bad om ett belägg. När han sedermera fick detta trots pandemins svårigheter funderade han över hybriderna mellan humleblomster och röd nejlikrot. Men det fanns inte många rapporter om denna hybrid och det är inte helt klarlagt om denna kan vara en sådan.

När jag (Erik) först fick foton av Evas *Geum* från Istorp blev jag mycket konfunderad och sökte i många floraverk utan att hitta något liknande. Jag önskade mig, och fick, beläggmaterial av växten i fråga från Eva. Detta gjorde det något lättare, och jag kunde snart utsluta samtliga kända *Geum*-arter som finns med i ”Flora Europaea”, vilket inte kändes så där helt trösterikt. Jag letade mig dock vidare; blommornas nickande utseende ledde tankarna mot en hybrid med humleblomster och i detta fall pekade Evas

uppgifter på att den andra föräldraarten skulle ha kunnat vara (odlad) röd nejlikrot. Något som talade emot denna tanke var givetvis blomfärgen, som hos växten från Istorp var varmt klargul, mycket långt från de tilltänkta föräldrarnas blomfärger. Emellertid drog jag mig till minnes att den polske botanisten och genetikern Waclaw Gajewski (1911–1997) hade skrivit mycket om *Geum*-hybrider, och mycket riktigt, i en artikel av hans hand förelåg en omfattande beskrivning av hybriden *G. coccineum* × *rivale* (Gajewski 1950), och den skulle vara gulblommig! Vid

jämförelser mellan Evas fynd från Istorp och Gajewskis beskrivning kunde jag inte påträffa några allvarliga motsägelser, men jag hindrades dock något av att vi i Herbarium GB inte hade ett enda ark av denna hybrid, som över huvud taget aldrig tycks ha rapporterats från Sverige. Den var dock angiven från Finland, varför jag skrev till några bekanta bland de finska botanisterna i frågan och önskade mig bilder av herbarieark med hybriderna i fråga. Från Mikko Piirainen i Helsingfors (H) fick jag foton av ett ark från Lojo socken, men detta överensstämde inte helt med Evas fynd. För tillfället tror jag dock att vad Eva påträffat är just denna hybrid, men att variation mellan olika genetiska ”varianter” inom föräldrarna kan leda till olika utseende hos hybriderna, något som även framhålls av Gajewski (1950).

Citerad litteratur

Gajewski, W. 1950: The inheritance of specific traits in the hybrid *Geum coccineum* × *rivale*. -- *Acta Soc. Bot. Pol.* 20(2): [455]-476.

Bertils bokcirkel

På sin tomt på Björkhagsgatan i Nossebro har Bertil Alander planterat bokar i en cirkel i vars öppning en cirka femton meter hög björk står. Inne i cirkeln har han sedan låtit schakta bort femton centimeter fet, gräsbevuxen jord och blandat in fint grus. En fröblandning med sommarblommor av svensk proveniens ströddes ut. Nu, sommaren 2020, blommar här bland annat stor blåklocka, johannesört, rödklint, cikoria, duvvicker, skogsvicker, timotej, svartkämpar, käringtand, färgkulla, röllika, gulmåra och smällglim till glädje och nytta för humlor och bin.

Detta har Bertil berättat per telefon i slutet av juli 2020 och skickat bilder till:

Birgitta Herloff

Jag bor i Västergötland

Birgitta Herloff

Skepparegången 6, 413 18 Göteborg, birgitta.herloff@gmail.com

I dessa coronatider kom jag en dag att prata om sommarsesemstrar i Sverige med ett par ungdomar från hemtjänsten (de helt nyanställda får gå med någon mera erfaren ett par dagar innan de släpps hem till brukaren – detta hemska ord – på egen hand). Nåväl, jag kom att fråga dem vilket landskap vi befann oss i. De visste inte: ”det har vi inte läst i skolan”. Så jag fick tillfälle att leka lärare en stund.

Sedan dess har jag ställt frågan till ungefär 25 personer från hemtjänsten. Fem har svarat rätt: Västergötland. Bland övriga svar är Västra Götaland mest frekvent följt av Bohuslän, mera sällan Halland och förstås en hel del ”ingen aning”. Det är alltså vanligt att blanda ihop region och landskap. Och om man är bekant med landskapsbegreppet är det förstäeligt att man föreslår Bohuslän här på Västkusten. Det verkar som om geografikunskaperna är lika nedprioriterade i dagens skola som den biologiska artkunskapen. Alla mina jämnåriga, det vill säga ålderstigna, vänner svarar utan att tveka Västergötland. Den gamla pluggskolan gav trots allt redskap till att orientera sig i tillvaron (Var ligger Närke? Hur ser en maskros ut?)

Så nu har jag snöat in på landskap. Och googlat. I Wikipedia kan man läsa: ”Landskap i Sverige är en kvarleva av en äldre indelning av landet som ersattes som grundläggande förvaltningsenheter av Sveriges län genom regeringsformen 1634. Landskapen har dock fortsatt vara en använd indelning, vilket uttrycks i officiella vapen och i kungahusets her-

På frågan var Skepparegången låg i för landskap gick mången ung mänska helt bet.
Kan undra om det går så'n okunskap hålla stängen?

tigtitlar.” Västergötland står ju med en förnämlig hertiginna, Viktoria, och hertig, Daniel.

Vidare i Wikipedia: ”Landskapen används också fortfarande flitigt i kulturella och historiska sammanhang. Många människor känner en betydligt större samhörighet med landskapet än med länet de bor i. Det är landskap snarare än län som svenskar brukar anse som sin hembygd,

med undantag för Västerbottens län och Norrbottens län samt Stockholm och Göteborg, där landskapsidentifikationen är svag.”

När jag mellan mitt nionde och tolfte år bodde i Stockholm var jag mycket riktigt stockholmare, inte upplänning (under en kort tid i Bromma) eller sörmlänning (under ett par år i Årsta). Numera är jag göteborgare. Det var nog under inventeringen av Västergötlands och Bohusläns florer som jag blev riktigt medveten om att jag bodde i Västergötland och var gränsen på ett ungefär går mellan Västergötland och Bohuslän på Hisingen. (Cirka 75 % av ön tillhör Bohuslän, nämligen Torslanda, Björlanda, Säve, Backa och Rödbo socknar och resten tillhör Västergötland: Lundby och Tuve socknar.) På ett ungefär ja. Vissa kartverk återger landskapsgränser felaktigt och våra olika kartor visade olika gränser. Så småningom reddes det väl ut någotsånär men det finns en och annan växt från gränstrakterna som finns med i båda landskapsflororna.

När jag tänker på Västergötland är det främst västgötabergen (där jag cyklat en del och botaniserat en del) som dyker upp i huvudet och slätten mellan Vänern och Vättern. Det senare beror på att en gammal arbetskamrat, Göran, var uppvuxen där och att han på varena personalfest tvingades att sjunga denna vackra sång:

Hej bonnapôjka ifrå slätta imella Vänern å Vätta*
 Hej bonnapôjka ifrå slätta imella Vänern å Vätta
 Nu sa vi supa, nu sa vi sjonga
 För vi ä gla' a å vi ä onga.
 Hej bonnapôjka ifrå slätta imella Vänern å Vätta.

* Enligt Göran säger man inte ”Vätta” utan Vättern på slätta men vad gör man inte för ett rim.

Inom botaniken är ju landskap och socknar de vedertagna geografiska indelningsgrunderna. Undantag har ju funnits, till exempel Fries' *Göteborgs och Bohusläns fanerogamer och ormbunkar*, och den senaste rödlistan är uppdelad på regioner mot tidigare landskap. Men bland annat runstenar i Statens Historiska Museums samlingar är grupperade efter landskap och växterna i våra herbarier likaså. Och i väderleksrapporten på radion är det landskap som gäller!

Landskapssymboler har funnits sedan 1500-talet i form av landskapsvapen. I början av 1900-talet tog några av landets botaniklärare initiativet till att utnämna landskapsblommor. För Västergötlands del blev det ju ljung. Sedan dröjde det till 1980-talet innan andra landskapssymboler utsågs av diverse initiativtagare som till exempel Sveriges Ornitologiska Förening, Fiskeriverket och Mossornas Vänner. Västergötland har förärats trana som såväl landskapsdjur som -fågel, lake som -fisk, scharlakansröd vaxskivling som -svamp, gruskammossa som -mossa, alkonblåvinge som -insekt, Kavlås som -äpple, platådiabas som -sten och uran som -grundämne.

PS

När jag skrivit detta läste jag ett ledarstick i Göteborgs-Posten den 2 augusti: ”Ge landskapen skylt på vägen”. Skribenten påtalar att Trafikverket upplyser oss om när vi passerar kommun- och länsgränser. ”Landskapen lever idag bara i människors hjärta och minne. Landskapen har inga byråkrater som kan uppvakta Trafikverket.”

Visst vore det häftigt att bli upplyst om varje gång man passerar gränsen mellan Västergötland och Bohuslän på Hisingens vägar!

DS

Manusstopp för Calluna (4) 2020

Manuskript till Calluna häfte 4, 2020 skall vara redaktionen tillhanda senast 15 november. Skicka helst ditt manuskript som oformaterad wordfil, bilder i JPEG och tabeller i excel som bifogade filer till birgitta.herloff@gmail.com.

Postadress och telefon:

Birgitta Herloff, Skepparegången 6, 413 18 Göteborg, tel. 031 - 12 23 90.

Ring gärna i förväg och berätta vad du tänker skriva om.

Västergötlands Botaniska Förening säljer

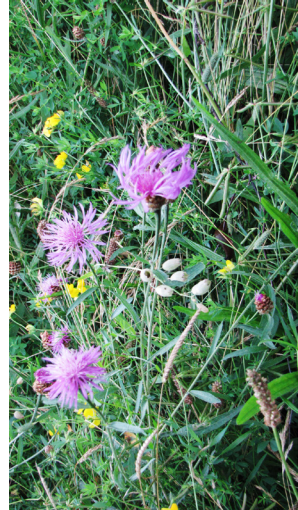
Västergötlands flora, 743 sidor	200:-
Västergötlands flora, Supplement 1, 53 sidor	20:-
Västergötlands flora, Supplement 2, 32 sidor	20:-
Västergötlands Flora CD	50:-
Botanisk Västgötalitteratur, 63 sidor	50:-
Floran i Habo kommun, 256 sidor	150:-
Botaniska besöksmål i Västergötland, 294 sidor	200:-

Eventuell portokostnad tillkommer

Botaniska Föreningen i Göteborg säljer

Göteborgs och Bohus läns fanerogamer och orbunkar (Fries 1971), 453 sidor*	100:-
En frisk och blomstrande perenn (Bernström 1989), 144 sidor*	100:-
En sekelgammal perenn (Herloff 2019), 80 sidor	100:-

*Medlemmar i BFiG kan köpa böckerna med
medlemsrabatt för 75:-

Innehåll

- 1 Lindqvist, B. Ordföranden i VBF har ordet
- 2 Niklasson, A. Angående höstens verksamhet
- 3 Svensson, S. Från botanik till konsthantverk
- 6 Theander, M. Fynd av björnrot och violkungsljus i Göteborgstrakten
- 8 Herloff, B. Åter till Tjörn
- 9 Wernersson, B. Blomkluringar och växtnötter
- 10 Jonasson, I. Gården Ängen återinventerad
- 14 Grudemo, J. Ruderatväxter vid Oljevägen – vallfibbla återfunnen i Sverige efter 48 år
- 17 Wernersson, B. & Knubb, R. Klotullört funnen i Varbergs kommun
- 18 Börjeson, G. Föryngringsförsök med mosippa i Habo
- 20 Andersson, E. & Ljungstrand, E. Ovanlig Geum-hybrid?
- 22 Herloff, B. Bertils bokcirkel
- 23 Herloff, B. Jag bor i Västergötland
- 25 Manusstopp för Calluna
- 25 Föreningarna säljer

Ovan: Stor blåklocka, cikoria och rödklint i Bertils bokcirkel. Se sid. 22. Foton: *Bertil Alander*

Framsidan: Vallfibbla återfunnen efter 48 år. Se sid. 14-16. Foto: *Johan Grudemo*